

P 115



# Biblioteca Noastră

Iancu de Hunyad

Cercetare istorică

de

Iosif Bălan

Cu 2 ilustrațiuni



*Mitica*  
5

CARANSEBES

~~RSI~~  
~~271~~

93/490  
y. 25 B

[271] ~~RSI 271~~

~~RSI 24~~

PI 15

Iancu de Hunyad

*Nitling*



55 (718)  
725B

# Iancu de Hunyad

---

Cercetare istorică

de

**Iosif Bălan**

Cu 2 ilustrațiuni



CARANSEBES

BIBLIOTECA JUDEȚULUI "Noastră" Nr. 2

Nr. 2

"Biblioteca Noastră"

Nr. 2

Director E. HODOȘ

RESITA

Str. 7 Noiembrie nr. 50

~~31/80~~

~~105/88~~

104/98

EDITURA AUTORULUI

TIPOGRAFIA DIECESANĂ ÎN CARANSEBEȘ

1897.

## 1. Originea, numele și legea lui

### Iancu de Hunyad

Poporul nostru român a dat lumii bărbați ca puține alte popoare. Țic că a dat lumii, căci faptele istorice ale acestor bărbați au folosit lumii întregi, ba putem Țice, că faptele lor au folosit mai mult altor națiuni, decât neamului nostru românesc. Este lung șirul acelor bărbați, cari prin virtuțile lor extraordinare s'au rădicat la renume european. Ajunge să amintim pe un Petru și Asan, pe un Mircea, pe un Stefan, Mihai, Ioan recte Iancu de Hunyad, cari mai întâiu au arătat, că Turcul, cel mai fioros popor al acelor timpuri, cel mai neîmpăcat dușman al creștinătății, se poate

învinge, și cari cu piepturile lor au resistat și au stâmpărat dorul acestui dușman de a dărîma tot, ce creștinismul a zidit în țerile din Apus; acești bărbați au asigurat astfel desvoltarea pacinică și înaintarea în cultură a națiunilor apusene; unde rămâne apoi fiul lui Hunyadi, Matia, care a arătat Maghiarilor, cum se face dreptatea; căci e cunoscută zicătoarea țăranului maghiar: „Meghalt Mátyás király, oda az igazság“, — A murit Matia, s'a dus dreptatea!

Bărbații cei mari sînt fala neamului lor. Nu e de mirat deci, dacă nu arareori mai multe națiuni se întrec întru a dovedi, că unul ori altul dintre bărbații mari este om din sângele lor. Astfel și pentru originea lui Iancu de Hunyad s'au întrecut Românii, Maghiarii și Sêrbii, fiecare națiune dorind a-l putea numera întră fiii sei.

Ați cestiunea originii lui Iancu de Hunyad e deslegată. Nimenea nu mai poate trage la îndoială, că el a fost Român. Să stia aceasta și în vremile mai de mult, toți contimporanii îl știau Român, toți istoricii acelui timp o susțineau, de și unii dintră



aceștia afirmau, că numai după mamă ar fi fost Român.

Faptul, că Hunyadi a fost Român curat, l-a dovedit în timpul mai nou dl Dr. Réthy László, dar și mai bine reposatul Paul Hunfalvy, acel Paul Hunfalvy, despre care se pot dice multe, afară de un lucru, și anume, că în ale istoriei ar ținea parte Românilor.

Paul Hunfalvy în toată viața lui s'a ocupat cu istoria Românilor având tendența de a dovedi, că Românii abea prin secolul al 13-lea ar fi venit în țara aceasta din peninsula balcanică, furișându-se pe nesimțite.

Cea din urmă scriere a lui, care pe cât știu e puțin cunoscută publicului român, este: „Az oláhok története“ (Istoria Românilor), până la Mihai Viteazul. Istoria aceasta, murind Hunfalvy în 30. Noemvire 1891, a apărut în 1894 sub auspiciile Academiei maghiare.

În tomul al II. al acestei istorii se ocupă Hunfalvy de originea lui Hunyadi la pag. 60—63. Vom cita pe istoricul maghiar cuvânt de cuvânt, la urmă vom spune-o pe românește. Hunfalvy scrie următoarele :

„Vojkot (tatál lui Hunyadi) a legrégebb, szinte egykorú írók, oláhnak mondják, mit az ujabbak tévedésnek tartanak, de valóban ok nélkül. Vojknak atyja Serban, nagybátyja Radul nevűek; mindkettő szokásos oláh név. Vojk maga csak „Hunyadi vitéz“ (miles de Hunyad). Neki három fia volt: János, kit már az 1409. évbeli oklevél megemlít, a később híressé vált hős és ország kormányzója; Juon és Vojk. Juon az oláh nyelven annyi, mint Iván vagy János. Föltetsző, hogy Vojk az egyik fiát a nyugati egyházbeli Johannes névvel, másikát a keleti egyházbeli Juon névvel kereszteltette. Talán hitvallási okból történt az; mert az oláhok ingását a nyugati és keleti egyházak között ismerjük. De utóbb Juon-t is katolikusnak bizonyítja az, hogy neve Johannes-re változott. Az 1419. évbeli oklevél (kelt febr. 12.) még ugyan így nevezi: Johannes, Johan et Vojk, filiorum dicti Vojk, nobilium de Hunyad. A Juon tehát már Iván, Johan. Vojk nem sokára meghalt, mert az oklevelek nem emlékeznek róla.

„János jó gazda lévén, Zsigmond királynak, a mindig pénz nélkül szükölködőnek, kölcsönt adott. A király ugyanis Baselen 1434. elmondja, hogy „Egregius Johannes dictus Oláh, filius condam Vojk de Hunyad, aulae nostrae miles“ neki 1200

forintot kölcsönbe adott, a miért a király az aradmegyei Papi mezővárost adja zálogul „praefato Johannis Oláh ae alteri Johanni, fratri ipsius Johannis Oláh carnali“. A következő évben Nagy Szombatban június 2-án kelt oklevelével megmondja Zsigmond király, hogy „egregius Johannes dictus Oláh, filius condam Vojk de Hunyad, aulae nostrae miles“, visszabocsátotta Papi mezővárost, a királynak az 1200 fölül még 300-at kölcsönözvén, — a mivel újabb érdemet szerzett magának a királynál.

„A két János már „nobiles de Hunyad“ de még nem birtokosai Hunyadvárnak. Családi nevök tehát még Oláh. Mert ha okkal mondhatjuk, hogy a magyar családi nevek legnagyobb része helynevekből van véve; nem kevésbé bizonyos, hogy azoknak nagy része a nemzeti eredetről tanuskodik. Innen nálunk a sok Oláh, Rác, Horvát etc. családnév. A két Oláh Jánost is nevöknél fogva oláh eredetűeknek tudják vala az egykoriak.

„A két oláh János mind érdemesebbé válik, s együtt szörényi bánokká teszi őket Albert, mit V. László király 1453. évbeli oklevele bizonyít. (A genitore nostro primum de milite ad numerum baronum regni, banus videlicet Zewriniensis creatus sit.) Most nagyságosok (magnifici) a kik azelőtt csak nemesek (egregii) valának. Ezeknek Ulászló király

1440-ben tekintvén hűséges szolgálataikat (Magnificorum utriusque Ioannis filiorum Voyk de Hunyad, banorum nostrorum Zewriniensium fidelium nostrorum dilectorum fidelia servicia), különösen Orsova, Szörény, Miháld és Görény várak otalmában tanusított ügyességök tekintetéből új adomány czim alatt ajándékozta Solymos, Berekszó, Nyavalyás és Burján helységeket Hunyadmegyében, azokat az erdélyi vajdaság alól kivevén (quas ab honore Waywodatus et eius jurisdictione pure separantes et segregantes), meg Bosart Temesmegyében. Itt „uterque Iohannes de Hunyad“ nak vannak nevezve. Az Oláh családi név tehát Hunyadi-ra változott. Chalcocondylas csak ezen néven ismeri: Iangos, *Ιάγγος ὁ Χωριάτης*.

„A legjelesebb magyar hadvezérnek és majdan ország kormányzójának elei tehát oláhok, mit a korabeliek jól tudván, azon úgy fenn nem akadnak vala etc.“

Despre tatăl și moșul lui Hunyadi ne spune Hunfalvy la pag. 58—60 următoarele: „Az 1409. október 18-án kelt adománylevel szerint (propria commissio domini regis) Zsigmond király Vojknak, Serban fiának, királyi udvari vitéznek, hűségét és tett, valamint még teendő nagyobb szolgálatait tekintve,

fejérmegyebeli királyi birtokot, Hunyadvár nevűt, új adomány czimével adja oda (quandam possessionem nostram regalem Hunyadvár vocatam in Comitatu Albensi partium nostrarum Transilvanarum habitam novae donationis titulo) „Tehát adtuk adományoztuk nevezett Vojk vitéznek s általa Magas (Mogoş) meg Radul atyafiainak (carnalibus) és Radul nagybátyjának (patrueli) valamint János fiának (necnon Johanni filio) etc.“

Româneşte : „Pe Voicu (tatăl lui Hunyadi) toţi istoricii contimporani, chiar şi cei mai vechi îl numesc Român, ceea ce scriitorii mai noi cred a fi greşit ; însă într-o adevăr fără nici o cauză. Tatăl lui Voicu e Şerban, unchiul său e Radul, amândoaue nume îndătinat la Români. Însuşi Voicu e numai „soldat de Hunyad“=miles de Hunyad. El a avut trei feciori : Ioan (János), care se aminteşte deja în documentul din anul 1409, ajuns mai târziu erou renumit şi guvernator al ţerii, apoi Iuon şi Voic. Iuon înseamnă în limba română Iván (?) sau János. E bătătoriū la ochi, că Voicu a botezat pe un fecior cu numele bisericii apusene Johannes, iar pe celalalt cu numele bisericii orientale Iuon. Poate, că din

cauze religioase a făcut așa, căci cunoaștem șovăirea Românilor când spre biserica apuseană, când spre cea resăriteană. Dar mai pe urmă și Iuon s'a dovedește a fi catolic, căci numele lui s'a schimbat în Johannes. Documentul din 1419 (12 febr.) îl numește încă tot: „Johannes, Johan et Vojk. filiorum dicti Vojk, nobilium de Hunyad.“ Numele Iuon e așadară deja Ioan, Johan. Voicu (fiul) nu după mult timp a murit, căci documentele nu-l amintesc.

„János (Iancu) fiind om cruțătoriu, a împrumutat bani lui Sigismund, omului totdeauna lipsit de bani. Regele spune în Basel la anul 1434, că „Egregius Johannes dictus Oláh, filius condam Voic de Hunyad aulae nostrae miles“ adică Ioan, numit Românul, fiul lui Voic de Hunyad i-a împrumutat 1200 de fiorini, pentru cari regele îi zălogește lui Hunyadi orașelul Papi din comitatul Aradului „praefato Johanni Oláh ac alteri Johanni, fratri ipsius Johannis Oláh carnali“. În anul următoriu spune Sigismund în documentul datat în 2. Iunie din Nagy-Szombat, că „egregius Jo-

hannes dictus Oláh filius condam Voic de Hunyad, aulae nostrae miles“ adecă nobilul Johannes, numit Românul, fiul lui Voicu de Hunyad, a redat regelui orășelul Papi mai împrumutându-i 300 fl. peste cei 1200 fl., prin aceasta și-a câștigat la rege merit nou“.

„Cei doi „János“ sînt deja „nobiles de Hunyad“ însă nu sînt încă proprietari ai cetății Hunyad. Numele lor familiar e așadară încă „Oláh“. Căci, dacă putem ține cu un drept oarecare, că partea cea mai mare a numelor familiare maghiare sînt luate de la numiri de localități, nu este mai puțin sigur, că o mare parte a acestora dovedește originea națională. De aceea se află la noi, (adeca la maghiari) numirile cele multe de Oláh, Rác, Horváth etc. Și pe cei doi Oláh János îi știau contemporanii că-s Români, după numele lor.

„Cei doi Oláh János își câștigă tot mai multe merite și Albert îi face deodată bani ai Severinului ceea-ce se dovedește prin documentul din 1453 al lui Ladislau V. (A genitore nostro primum de milite ad numerum baronum regni, banus videlicet

Zewriniensis creatus sit.) Acum sînt „nagyságos-i“ (magnifici), cari mai nainte au fost numai „nobili“ (egregii). Acestora Vladislav la anul 1440. avînd în vedere servițiile lor fidele (Magnificorum utriusque Joannis filiorum Vojk de Hunyad, banorum nostrorum Zewriniensium, fidelium nostrorum dilectorum fidelia servicia) mai ales pentru hîrnicia întru apărarea cetăților Szörény, Miháld, Görény și Orșova, le dăruiește satele Solymos, Berekszó, Nyavalyás și Burján din comitatul Hunyad, cari le și scoate de sub jurisdicțiunea voevodului (quas ab honore Waywodatus et eius jurisdictione pure separantes et segregantes). În acest document se numesc „uterque Johannes de Hunyad.“ Numele familiar de „Oláh așadară s'a schimbat în Hunyadi. Chalcondylas cunoaște pe Hunyadi numai sub numele de: *Ιάγγος ὁ Χωνιάτης* (Jangos o Honiatis)“.

„Așadară înaintașii celui mai mare beliduce maghiar și apoi guvernator al țării au fost Români, ceea-ce bine știind contemporanii sei, nici nu se mai mirau de loc etc.



„Cum se vede din documentul dela 18. Octomvrie 1409 (propria commissio domini regis) Sigismund regele Ungariei având în vedere credința și servițiile cele mari, ce le-a făcut și le va mai face Voicu, fiul lui Șerban, soldatul curții regale, îi dăruiește acestuia posesiunea regală Hunyad, în comitatul Albei (quandam possessionem nostram regalem Hunyadvár vocatam in Comitatu Albensi partium nostrarum Transilvanarum habitam, novae donationis titulo) și prin Voic fraților acestuia Mogoș și Radul și lui Radul unchiului lui, precum și fiului lui Ioan (necnon Johanni filio) etc.

„Voicu fiind fiul lui Șerban probabil, că deja acest Șerban și Radul au avut posesiunea regală Hunyad ca chineji. Acest drept îl întărește regele la 1409.

„Voicu se vede, că n'a fost om de pace, căci chinejii Nicolae, Văsile și Musan se plâng în contra lui la subvoievodul Transilvaniei“ etc.

\*

Aceste date scoase din documente istorice, citate de Hunfalvy, ne dovedesc pe

deplin, că „Johannes de Hunyad“ sau ungurește „Hunyadi János“ a fost Român curat. Moșul lui a fost Șerban, tatăl seu a fost Voicu, iar unchii lui au fost Mogoș și Radul. Toți au avut numiri curate românești. Numele familiar de „de Hunyad“ sau ungurește „Hunyadi“, care-l poartă familia provine — după cum ne spune și Hunfalvy — de la posesiunea regală „Hunyad“ dăruită deja lui Șerban, moșul eroului nostru. De altcum e cunoscut, că nobililor li s'a dat conume după posesiunea dăruită de rege, și că acest conume s'a primea de nume familiar. Avem nenumerate exemple de felul acesta, precum : „de Rakowicza“ și „Rakowiczai“, „de Lugas“ și „Lugosi“, de „Bizere“ și „Bizerei“, „de Kalva“ și „Kalvai“, „de Gerlistye“ și „Gerlistyei“, etc. Acest conume îl aflăm numai la nobili, cărora cu nobilitatea li s'a dat totodată și cutare posesiune regală. Prin acest conume s'a deosebiau nobilii de iobagi și de cetățeni (cives, locuitorii orașelor).

Iobagii și cetățenii își păstrau numele familiar, d. e. : Burul, Stanciul, Dan, Bona

Journal of the

...



Iancu de Hunyad

După un desen de Ștefan Otonoga

etc. Deja Șerban, moșul lui Hunyadi, a fost nobil. Originea aceasta a îndreptățit pe Hunyadi de a lua parte ca „miles“ (soldat) în armata regală și a se distinge.

În fruntea nobililor celor 8 districte românești din Severin, el bate în mai multe rînduri pe Turci și astfel începe a-și face nume. Ține armata pe banii săi; pentru aceste servitii obligă pe regele Sigismund și acesta se declară în mai multe rînduri, că este datoriu fraților Hunyadi (utrique Johannes Oláh), pentru cari dătorii le și zălogește Sigismund mai multe sate; așa în anul 1434, când împrumută regelui suma de 1200 fiorini. Pentru asigurarea acestei sume regele îi zălogește orășelul Papi din comitatul Arad.

La anul 1435, la cererea regelui, frații Hunyadi napoiază regelui posesiunea Papi și îi mai dau 300 fl. Regele în locul orășelului Papi le zălogește districtul românesc Komját (Comiat) din Severin. La 1437, într'un document dat din Praga, regele Sigismund se declară de nou, că e datoriu fraților Hunyadi suma de 1250 fl., pentru-că

aceștia pe spesele lor vor avea să țina 50 de lănceri, fiecare cu câte 25 fl. Pentru suma aceasta zălogește și mai departe districtul Komjátului fraților Hunyadi (Nos Sigismundus . . . . Memorie comendamus . . . . fidelibus nostris, utrique Johanni Olah, filijs condam Woyk de Hunyad, ad tres Menses proxime venturos . . . . in quibus ijdem cum quinquaginta lanceis more exercituancium nobis servire tenebuntur, pro solutione huiusmodi quinquaginta lancearum, seu gencium sub eisdem lanceis exercitancium, pro qualibet lancea per vigintiquinque florenos auri solvendo, quorum talis summa facit Mille ducentos et quinquaginta florenos auri, huiusmodi Mille ducentis et quinquaginta florenis auri debitorie dinoscimur obligari . . . utrumque Johannem Olah de huiusmodi auri rehibicione, certos reddere volentes et securos, Districtum nostrum Komjath etc. (Veđi Pesty Frigyes : „A szörényvármegyei hajdani oláh kerületek“ pag. 66.)

Tot ei în nenumărate rînduri pun cetăți în stare de apărare pe spesele lor și le apără cu vitejie. Pentru atâtea serviții

## RESIȚA

primesc donațiuni noi. Așa primesc la anul 1440 satele Solymos, Berekszó, Nyavalyas și Burjan în comitatul Hunyad, iar la anul 1439 tot regele Albert le dăruiește orașele Madaras, Towankwth, Zabathka și Halas în comitatul Bodrog (Bacăca), pentru-că frații Hunyadi s'au obligat a ținea în stare bună cetățile Severin, Gewrijn, Orsova și Mihald (Mehadia) pe spesele lor în suma de 2750 de fiorini în aur. (Veți Pesty: „A szörényi bánság története. Oklevéltár pag. 35, doc. 47.)

Pentru resboiul din 1443 a jertfit Hunyadi suma de 32.000 de galbeni, iar pentru cel din 1444 suma de 63.000 de galbeni. (Veți: Fessler „Die Geschichte der Ungarn“ 1816. T. IV. pag. 584.)

Astfel nu numai prin virtuțile militare, ci și prin jertfe materiale meritele lui Hunyadi cresc și el se rădică la cele mai înalte demnități. Ajunge, dimpreună cu fratele seu Iuon, ban al Severinului și ca atare șeful celor 8 districte românești din Severin (Sebes, Lugoj, Karan, Komjath, Ilidia (Ilyéd), Mehadia, Almăj, Căraș). Demnitatea aceasta

1788 / 1046

o poartă frații de Hunyad împreună în decurs de 5 ani (dela 1438—1443); iar după moartea fratelui celui mai tiner, eroul Iancu o poartă și în 1445 și 1446. Eroul Hunyadi devine și comite al Timișului, contele Secuilor, guvernator al țerii și contele Bistriței, primind cu aceste demnități și donațiuni noi. Așa primește la 1453 cetățile Deva și Görgény și districtele românești Swdja, Monostor, Bosar și Swpan din Timiș și alte 26 de comune în Ardeal. Afară de aceste a mai primit dela despotul Sêrviei George Brancovici, pentru binefacerile arătate Sêrviei, cetatea Világos (Șiriia) cu toate satele apărținetoare cetății.

Hunyadi și fratele seu Iuon mai în toate documentele referitoare la aceste donațiuni sunt numiți: utrique Johannes Oláh sau Johannes Olahus, Johannes Olahus de Hunyad, iar mai târziu Johannes de Hunyad.

Maghiarii numesc pe Român „oláh“ precum slavii îl numesc „vlah“, germânii „Wallach“. De ce poartă familia numele de „oláh“? Un lucru e sigur, că de aceea,



fiind-că familia eră română și numai întrebarea aceea ar fi a se deslega, că oare numele de „oláh“ sau „olahus“ este adevăratul și vechiul nume familiar al Hunyadeștilor, ori-că li s'a dat ambilor frați aceasta numire pentru a le indica naționalitatea.

Hunfalvy crede, că „oláh“, „olahus“ este numire familiară. Dacă admitem aceasta, adevăratul nume familiar al Hunyadeștilor a fost „Românul“ și maghiarii au tradus „Românul“ în Oláh, precum traduceau toate numele familiare, cari se puteau traduce, și precum traduceau și numirile de localități. Din Lupul făceau Farkas, din Micul Kis, din Turtariul Mézárus etc. din Mărul Almafa, din Var Mészfalu, din Corni Somfalu, Ulm Szilfa etc. Numele familiare chiar se latinizau, făcând din Aurariu Aurifaber, din grecul-negutătoriu Mercator, din Olariu Lutifigulus, din Cojocariu Pellifex etc.

Nicolae, renumitul arhiepiscop din Strigoni, primate al țerii și istoric, fostul cancelar al lui Ferdinand asemenea era „Nicolaus Olahus“. El însuși istorisește, că își trage originea din familia domnească

a Dăneștilor din Muntenia ; el scrie : „Principele Munteniei e acum Radul, care își are scaunul domniei în Târgoviște (sedem habet in civitate Targawystya). Dacă e de lipsă, poate să pună pe picior de răsboi 40.000 de ostași. Dintru început până în zilele noastre doaua familii se luptă pentru domnie, familia Drăguleștilor și a Dăneștilor. Pe timpul lui Ioan de Hunyad Dragul sau Dracul a ajuns la putere parte ucidând parte exilând pe Dănești. Manzila din Argeș a avut cu soția sa Mărina doi fii : Stanciul și Stoian. Și Stanciul a avut doi fii : Dan și Petru. Stoian mi-a dat viață mie (Nicolae primatele), lui Matia, Ursulei și Elenei.

„Ajungând „Drac-ul“ la putere, a decapitat pe unchiul meu Stanciul ; Stoian (tradus : István), tatăl meu fiind încă băiat, a fugit la regele Matia, care mai de multe ori a voit să-l aducă în țara sa, ceea-ce am auzit nu numai de la tatăl meu, ci și de la Ioan Bornemisza și Ambrosie Šárkány, cari au fost soți de arme tatălui meu. Însă tatăl meu vedând greutățile

domniei a preferit a trăi în Ardeal ca om privat și a luat de soție pe mamă-mea Varvara Hînzar“. (Veđi Hunfalvy Pál: *Az oláhok története* Tom. II. 1894. pag. 273—274.)

Nicolae, primatele așadară era din familia Dăneștilor și totuș era numit „Olahus“, adecă „Românul“. Să pare așadară, că în cazul acesta atributul „Olahus“ nu e nume familiar, ci național.

În alte casuri iarăș este înlăturată ori-ce îndoială, că atributul „Olahus“ nu ar fi nume familiar, traducerea numelui „Românul“.

Lăsând la o parte alte casuri, mă voi mărgini numai la cazul, care se amintește în documentul din 1542 al consiliului orășenesc din Caransebeș. Consiliul comunal constătătoriu din Francisc Bakochij, Ioan Bîrla, Petru Lumocia, Petru Zabo, Matia Jifcu, Petru Pepa, Gregorie Neagu adeverește, că Matia Lazăr, Luca Ciorcioc, Petru Grozav, Luca Zabo (Țapu ori croitoriu) și Joannes Olah vind lui Toma Micsa (în document *Mixa*) doaue liveđi și doaue grădini (Nos Franciscus Bakochij Judex Supre-

mus Civitatis Karansebes Necnon Joanes barla, Petrus lumocha, Petrus Zabo, Mathias Sywko, Petrus Pepa etc. . . . . Damus pro memoria . . . . . quod venientes Nostrij in presenciam prudentes ac Circumspecti Mathias Lazar, lucas chorchok, Petrus Grozaw, lucas Zabo et Joannes Olah ab una, parte vero ex altere Thomas Mixa Nostri concives etc.)

Toți indiviții amintiți în acest document sînt Români și totuși pre unul consiliul îl numește Joannes Olah. Aceasta nu se poate explica altcum decît, că Joannes Olah a fost „Ioan Românul“. Dar românul se numea oláh, valahus, volahus. Deci numele familiar „Românul“ s'a tradus în „Olah“.

În fine fost-a numele familiar al Huniadeștilor „Românul“ ori că li s'a dat numele de Oláh pentru a le indica naționalitatea, la urmă e irelevant. Ei au fost Români curați. Aceasta nu se mai poate trage la îndoială nici decît.

Tot așa nu se poate trage la îndoială, că adevăratul nume de botez al eroului Hu-

nyadi a fost I a n c u. Chalkokondylas istoric bizantin, îl numește : „*Ἰάγγος ἀπὸ Χωνιάτης πόλεως Ἀρδελίου ὠρμημένος* (Jangos apo Honiatis poleos Ardeliou hormimenos = Iancu de Hunyad de origine din un oraș al Ardealului). În toate documentele latine Hunyadi e numit „Johannes“ sau ungurește „János“. Johannes sau János e una dintră cele mai nevinovate și mai neforțate traduceri ale numelui I a n c u. Se găsesc în documente traduceri de nume cu mult mai forțate, d. e. Ladislau și László din Vasile, Lado din Vlad, István din Stoian, Gyárfás din Gherasim etc.

Hunfalvy greșește, când afirmă, că Chalkokondylas a împrumutat numele de Iancu de la Slavii din peninsula balcanică. (A byzanti iró a balkáni szlávoktól vette a Janku nevet, azt Jangos-nak irván.) Hunfalvy greșește, pentru-că Slavii nu dic Iancu, ci Ivanko sau Jovanko. Forma „Iancu“ e folosită numai la români, e formă curat românească, ca și Șerban, Radul, Mogoș, Voicu și Iuon, numele rudelor de sânge ale eroului.

Eroul nu era cunoscut decât sub numele de Iancu; istoricul bizantin așa l-a auzit și așa l-a și scris, căci n'avea nici o lipsă să împrumute de la Slavi cuvântul *Ίάγγος* (Jangos = Iancu), dacă ar fi auzit Joannes, căci Joannes e formă grecească, cunoscută istoricului.

De altcum și Români și Maghiarii au cântări, în cari se preamăresc faptele lui Iancu (Jank).

În cântările maghiare (chiar și în o poezie poporală a lui Arany János) el e numit Szibinyáni Jank, în cele sârbesci Janko Sibinianin. Atât în maghiarul Szibinyáni cât și în sârbescul Sibinianin resună forma românească Sibian sau Sibinian. Și Maghiarii și Sârbii au auzit, că Români îi dic Iancu Sibianul și astfel Maghiarii au adaus la forma românească Sibinian suficsul i, iar Sârbii suficsul in, pentru a indica patria de unde își trage originea.

Dacă Maghiarii și Sârbii nu aușiau mai întâiū pre Români numindu-l Iancu Sibinianul, ci ei i-ar fi dat mai întâiū acest nume,

Maghiarii îi diceau corect Szebeni sau Szibini (Cibini) János, iar Sêrbii Iovan Sibinaț, precum și Bukinaț, Ferdinaț, Uzдинаț, etc. Însuși numele Sibinaț există și azi ca nume familiar sêrbesc.

Împrejurarea, că Sêrbii au auzit dela Români mai întâiu numind pre Hunyadi „Iancu Sibinianul“, explică de ce îi dic Jankó, o formă, care altcum nu e folosit la Sêrbi.

Nu este neinteresantă întrebarea, că de ce i-au și Români Sibinianul. Mulți cred, că probabil el a fost de origine din orașul Sibiu. (Johann Carl Schuller crede, că numele de Sibinian l-a primit eroul de la învingerea Turcilor lângă Sibiū în anul 1442. Vezi Schuller „Romänische Volkslieder“, Hermannstadt 1859). Însă nu e așa. Sibinian însemnă Ardelean. Aceasta o aflăm din cele ce și Rössler despre Sibiu. „Acesta este castrul Sibin, cetatea Sibin, după care germânii au numit țara (Ardealul). Cătră argumentele, cari le-am produs la alte locuri, mai adaug aici, că în cântările populare croate și sêrbesci principele Ardealului e

numit „Sibinski voivoda“, principe de Sibiu. După ținutul Sibiului, care mai întâi s'a numit „Țara Sibiului“ (provincia Zibiniensis) s'a numit toată țara dincolo de pădure, care până aci și în limba germână se numia Über Walt (Über Wald). (Das ist das Castrum Sibin die Sibirburg nach der das Land seinen deutschen Namen empfing, (adică Siebenbürgen). Zu den Beweisen, die ich am anderem Orte vorgebracht um diese Erklärung zu rechtfertigen, will ich hier noch hinzufügen, dass in Liedern der Fürst von Siebenbürgen bei den Serben sowol als bei den Croaten Sibinski vojvoda, Fürst von Sibinj, genannt wird. Von dem Gebiete von Hermannstadt, welches zuerst das Sibinische Land hiess (provincia Zibiniensis), hat sich der Name über das ganze Land jenseits des Waldes verbreitet, das man bis dahin auch im Deutschen Über Walt (Über Wald) nannte. (Veđi Rössler „Romänische Studien 1871. Pag. 133.)

Românii au foarte multe cântări, al căror erou e Iancu. Multe dintre aceste cântări ađi poporul le confundă cu ale



lui Iancu din 1848. Însă cântările lui Iancu au existat și înainte de 1848; ba poate și aceste cântări au rădicat nimbul lui Iancu din 1848 și a îndemnat poporul să alerge sub steagul lui. Numele Iancu prin tradițiunea susținută în cântări devenise în credința poporului român numele eroului național, ca Toldy la Maghiari, Craievici Marko la Sârbi.

Lui Hunfalvy i-să pare bătătoriū la ochi, că Voicu a dat unui fecior numele de Johannes, ear celuialalt numele de Iuon și crede, că Voicu, tatăl eroului ar fi făcut-o aceasta, pentru-că nu voia să se pună rău nici cu biserica apuseană, nici cu cea răsăriteană. Aceasta e o combinațiune slabă și fără temei, o insultă la adresa lui Voicu. Lucru caracteristic pentru reposatul Hunfalvy, că tocmai pe cel mai mare erou și beliduce al Ungariei îl folosește, ca să scoată „doveđi“ pentru plăsmuirile sale istorice.

Bietul Voicu nici nu s'a gândit la ceea ce presupune despre el Hunfalvy. Voicu a dat unui fecior numele de Iancu, iar celuialalt numele de Iuon, căci voia și el

ca fiecare om de omenie să-și poată deosebi copiii și după nume, și el știa bine, ca și noi, că Iancu e una, Iuon e alta. El nu e de vină, că documentele de mai târziu nu puteau scrie „Jancus, — o formă, care nu se află nici unde, — ci au trebuit să întrebuițeze o traducere relativ neforțată și să numească pe ambii sei feciori cu numele de Ioan (utrique Johannes Olah de Hunyad). Voicu a știut bine, că eroul lui fecior e Iancu iar celalalt e Iuon, precum o știau toate popoarele de pe atunci, popoarele acelea, care preamăreau faptele lui Iancu în cântecele sale, rămase până în zilele noastre.

De altcum obiceiul de a traduce numele Iancu în Ioan îl aflăm și în timpul mai apropiat. Unui oficer român din Austro-Ungaria, purtând numele Iancu, i-s'a poruncit să se scrie „Johann“, căci Iancu nu sună bine la urechile domnilor.

În cât privește legea sau religiunea lui Iancu de Hunyad, nu se poate nega, că el mai târziu a fost catolic, însă părinții lui fiind dreptcredincioși, el a fost crescut în legea dreptmăritoare.

Din cele ce țice Hunfalvy despre numele eroului se vede, că Hunfalvy e de părere, că Iancu a fost botezat în biserica apuseană. Vădurăm însă, că Hunfalvy se înșală, când crede că eroul în botez a primit numele bisericeii apusene de „Johannes“. Acest nume nu l-a primit decât atunci, când în fapt a trecut la catolicism.

Din cele ce țice Hunfalvy despre Iuon fratele eroului, că adecă acesta a fost botezat în biserica resăriteană se vede iar, că Hunfalvy recunoasce indirect, că afară de eroul Iancu toată familia a fost greco-orientală. Fraknoi Vilmos în contradicere cu Hunfalvy e de părerea, că deja Voicu ar fi fost catolic. (Veți Franknoi Vilmos Hunyady Mátyás király. Budapest 1890 pag. 6, 7). Fraknoi însă în cazul acesta nu vorbește din documente, deci trebuie să dăm drept lui Hunfalvy.

Când a trecut la catolicism nu se știe ; probabil când s'a căsătorit cu Elisaveta Szilágyi când eroul era de 48—50 de ani sau atunci, când a intrat în șirul baronilor țerii, adecă în etate de 55—56 de ani,

căci domnind ideea religioasă și catolicismul fiind la putere, Iancu nu putea ajunge la demnități mai înalte, dacă era „eretice“ (schismatic), adică dreptmăritoriu, ci numai fiind „creștin“, adică romano-catolic. Numai romano-catolicii se considerau drept creștini.

Iancu după părerea mea numai silit prin ideile timpului și nu de voie a trecut la catolicism, căci ce farmec putea să aibe asupra sentimentului său adânc religios biserica apuseană, a cărei decadentă pe timpul acela e cunoscută?

Să pare, că nici mai târziu nu a fost catolic prea zelos, căci ca guvernator al țării nu-l aflăm ocupându-se cu chestiuni religioase; el nu a publicat nici o ordinațiune pentru convertirea și persecutarea ereticilor, precum au edat mai toți domnitorii acelor timpuri, chiar și regele Matia, fiul eroului Iancu, Matia, care era deja crescut catolic.

Catolicii aveau lipsă de brațul său puternic și de al Românilor sei nobili, în fruntea cărora a câștigat victoriile glorioase.



lancu de Hunyad în lupta dela Varna



Oportunismul pretindea, ca catolicii să mai închidă ochii și să tacă vedând în șirul nobililor o mulțime de „eretici“ sau „schismatici“. Chiar între nobilii români ai celor 8 districte românești din Severin au fost mulți „eretici“. Însuși Pesty Frigyes recunoaște, că catolicismul în bănatul Severinului a fost totdeauna în poziție de apărare (a *katholikus vallás a szörényi bánságban csak védelmi helyzetben lehetett. Pesty : A szörényi bánság és Szörény vármegye története. Tom. I. pag. 332*). Chiar pe timpul lui Iancu de Hunyad începură Turcii a năvăli spre Ungaria. Pericolul cel mare trebuia să modereze dorul de convertire al catolicilor și să amâne convertirea până la o ocasiune mai favorabilă. La ocașiuni binevenite catolicii erau zeloși întru a converti chiar cu forța, este cunoscut. De aceea aveau claustre în toate părțile locuite de „eretici și schismatici“, chiar în orașul Caransebeș, unde pe timpul lui Iancu de Hunyad la anul 1455 se afla cunoscutul Ioan Capistrano, care se numește pe sine : „*Haereticae Pravitatis Generalis Inquisitor.*“

(Veđi Pesty Frigyes : A szörényi bánság etc. Tom. II. pag. 206).

Ioan Capistran poartă inspăimântătoriu l titlu de „Haereticæ Pravitatis Generalis Inquisitor“. Poate că acest titlu în timpuri mai favorabile nu va fi fost titlu gol, ci va fi fost împreunat cu el și puterea; însă acum pe timpul lui Iancu se pare că a fost numai un titlu și nimic mai mult; (Titel ohne Mittel), căci sërmanul Capistrano trebuia să lupte umër la umër cu ereticii blăstămați.

În armata lui Iancu au fost mulți „eretici“, e sigur. Ea consta — după cum am amintit — mai ales, din Români, ba putem afirma, că luptele în cari a învins Iancu le-a câștigat numai cu Români, cu oamenii lui, adecă cu românii din districtele românești Sebeș, Mihald (Mehadia) Hatseg. Sigismund întărește la 1428 ordinațiunea antecesorului seu, a lui Ludovic cel mare, referitoare la convertirea valahilor, căci cu părere de rău a înțeles, că în comitatul Severin (în districtele Sebeș, Mihald etc. și în Hatseg) sânt nobili și chineji „schismatici“, cari țin popi



schismatici și seduc poporul cel simplu. Deci însărcinează pe minorii și franciscanii din Sebeș, Hatseg și Orșova, să vegheză, ca să nu-și țină nici un nobil sau chinez vre-un popă schismatic, căci altcum își perde proprietatea. Întră schismatici și întră catolici să nu se încheie căsătorii și copiii să se boteze prin preotul catolic (ut quilibet nobilium et Kenesiorum vel etiam rusticalium personarum faciat suos infantes per catholicos sacerdotes baptisare. Hunfalvy „Die Rumänen und ihre Ansprüche. Pag. 124)

Este simptomatică aceasta ordinațiune din mai multe puncte de vedere. Ea dovedește cea-ce am ȃis, că adecă în districtele amenințate prin ordinațiunea regelui schismaticii erau în preponderanță și catolicii se aflau în poziție de apărare. Se vede, că au fost foarte mulți popi schismatici și se încheiau multe căsătorii întră schismatici și creștini (catolici). Este simptomatică ordinațiunea și pentru aceea, pentru-că ne arată poziția, în care se aflau regii. Papa pretindea dela ei în prima linie zel în convertirea schismaticilor. Trebuiau să dea ordinațiuni,

însă se pare, că nici ei nu le luau prea serios reputându-le pune în prăcsă, căci altcum nu ne putem explica, cum Sigismund se razimă mai ales pe brațele acestor eretici „cari fiind la frontiera țării suferă mult prin desele invasiuni ale Turcilor, deci îi scutește pe aceștia de orice dare“ precum ne spune o altă ordinațiune a lui Sigismund întărită mai târiu și de Vladislav, II. (Nos Wladislav dei gratia Rex Hungaria etc. Memorie comendamus... quod pro parte et in personis fidelium nostrorum universorum Wolachorum, et alterius status seu linguagij hominum in districtu Sebes constitutorum et commorantium, exhibite sunt coram nobis quedam littere Serenissimi principis condam Sigismundi Romanorum Imperator etc. Quibus mediantibus, idem condam dominus Sigismundus Imperator et Rex, consideratis fidelitatibus et servicijs per eosdem Wolachos, in exercitualibus expeditionibus contra sevissimos Thurecos sepesepius instauratis, cum

summa fidelitatis constancia eidem et Sacre Regni corone exhibitis et impensis. Et potissimum attendens et considerans validam et magnam oppresionem etc.... qui talia loca Regni finitima incolunt, ubi contra hostes fidei, sine intermissione certare coguntur, Proinde volentes nos quoque vestigia maiorum nostrorum in hac parte sectari Wolachos et alterius linguagij et status homines predicti districtus nos quoque ab omni solucione Tributaria.... eximimus etc.... Veđi Pest: Oklevéltár pag. 118.; adecă: „Noi Vladislav regele Ungariei etc. dăm de scrie, că.... punându-ni-se înainte literele lui Sigismund Împăratul Romanilor etc., prin cari Domnul Sigismund Împărat și Rege, având în vedere servițiile credincioase făcute de acesti Valahi, în preadesele expedițiuni în contra selbaticilor Turci, servicii făcute Sântei Coroane cu cea mai mare credință și constanță... și voind să urmăm și noi exemplul străbunilor nostri,

dispensăm și noi de plățirea oricărei contribuții pre Valachi etc. din districtul amintit (adecă a Sebeșului) cari locuiesc în acele părți ale țerii, unde neconținut sînt constrinși a se lupta cu Turcii.

Tot acei locuitori odată sînt amenințați, adecă atunci, cînd trecea timpul primejdiei și cînd regii erau constrinși de Papa și controlați de „Haereticae Pravitatis Inquisitor“ a dispune convertirea ereticilor, și tot acești locuitori altădată sînt lăudați și mîngăiați, dacă era lipsă de brațul lor viteaz și cînd bubuitul tunurilor turcești astupa gura papilor și a tuturor inquisitorilor. Astupa deșu, căci „creștinilor“ nu le prea plăcea să deș pept cu Ienicării fioreși și să miroase fumul tunurilor turcești. Mai bine ședeau acasă, urmărind ținta lor egoistică și uneltind pe ascuns în contra celui mai mare bărbat al Ungariei și al creștinătății, în contra Romînului Iancu de Hunyad, a cărui viață, ca și a fiului seu Matia, formează epoca de mărire și de fală a Ungariei.

Istoricii maghiari înșiși ne spun, cum s'au purtat „creștinii“ în aceasta perioadă plină de primejdii pentru creștinătate.

Ce ne spune Szalay? Eu citez după Hunfalvy. „Însă spaimă a cuprins Ungaria și toată Europa, că Mohamed al II. a ocupat Constantinopolul în 29. Mai 1453; împăratul cel din urmă Constantin a căzut mort în luptă. Acum se pregătesce papa, Italia și Germania și ducele de Burgundia pentru a scoate pe Turci, însă la aceasta pregătire se poate aplica asemănarea homerică „revoltarea cocorilor“ „sânge în baligă.“ — Ungaria este mai întâiu atinsă de dorul de cucerire al învingătorului. Deci se ține în Buda dietă, care într-adevăr voiesce a aduna armată mare; cercurile jazighilor, cele cumanne, române și tatare sânt obligate a aduce după 100 de fumuri (case) atâta soldați câți aduc nobilii comitatensi, cari au iobagi. Patriotismul cel fals (A zab hazafiság) s'a spăriat întru atâta de mărimea sa proprie, în cât regele și staturile au jurat pe credința lor, că astfel de jertfă nu vor mai cere de la nație, însă acum nobilimea și

scaunul regal nu se poate scăpa decât cu  
sfortări estraordinare.

Nici nu s'a ales nimic din pregătirea  
cea mare; Hunyadi a mers în Bulgaria și  
cu oamenii sei (adecă cu Românii) a  
luptat în Bulgaria și a învins la Crușovet.  
Deși papa Calixt III. a jurat pe Sânta  
Treime, pe Sântul Petru și Pavel și pe toți  
sânții lui Dzeu, că cu vërsarea propriului  
sânge va recuceri Constantinopolul și deși  
Aenea Silviu a rugat staturile germâne adu-  
nate în Francfurt, să se însoțască cu ma-  
ghiarii în contra Turcului, totuș, când Mo-  
hamed a ajuns la Belgrad cu oastea sa cea  
mare, „regele și staturile priveau  
(înțeleg staturile maghiare) cu nepăsare  
în fața primejdiei, poate-că din  
pismă bucurându-se, că Hunyadi  
*cel uigisit* o va sfecli, Hunyadi din a cărui  
procedere se vedea, că voiește să  
scape patria în contra voinței  
regelui și a staturilor.“

„Afară de Hunyadi (adecă Iancu de Hu-  
nyad) cu oștirile sale și afară de Mihai Szi-  
lăgyi (socrul lui Hunyadi) și oștirile lui Ioan

Koroghy, ban al Maciovei, nici un magnat nu s'a înfățișat. Însă acolo a fost Capistran cu cruciații sei. Hunyadi a învins în 22 Iulie 1456; Mohamed s'a retras cu remășițele armatei sale.

Durere, că armata lui Mohamed a adus cu sine ciuma orientală, căreia cade jertfă Hunyadi la 11 August, iar Ioan Capistrano la 23 Octomvrie. " Astfel descrie un istoric maghiar pe connaționalii sei. Așadară d'intră atâți magnați, numai Hunyadi, socrul seu și un ban s'a înfățișat la Belgrad. Am citat din istoricul maghiar, ca el însuși să dovedească, ceea-ce am afirmat, că brațele „erețicilor români“ au apărat și au scutit țara de pericolul de care la vre-o 70 de ani după aceea nu au putut-o scăpa confrății nostri maghiari.

Iată ce ne spune Hunfalvy după cronicarii maghiari despre cele ce au urmat după moartea lui Iancu de Hunyad.

„Regele Ladislau însoțit de Ulrik Cillei vine din Viena la 26. August (1456) în Ungaria, voind să țină dietă în Futak. Cillei de mult a fost dușmanul de moarte al Hu-

niadeștilor ; acum credea, că a sosit timpul să stîrpească toată prășila de câni.

„E cunoscut — dice Hunfalvy — că Ladislau de Hunyad dovedind la Belgrad în fața lui Cillei intrigele miserabile ale acestuia, Ulric Cillei a apucat sabia și l-a rănit, însă sărind oamenii lui Ladislau tăiară în bucăți pe Cillei în 11 Novembre ; e cunoscu, că regele Ladislau pe față s'a împăcat cu Huniadeștii la 23 Noembre în Timișoara mai departe, că Nicolau de Ujlak și toți dușmanii Huniadeștilor s'au pus în capul regelui și l-au făcut, ca acesta să decapiteze (1457. 16 Martie) în Buda pe Ladislau de Hunyad, tiner abia de 22 de ani. După aceste regele Ladislau edă la 21. Martie (1457) un decret regal, în care scutește pe dusmanii Huniadeștilor de ori-ce atacuri și în care înșiră păcatele lui Iancu de Hunyad, adecă înșiră numai câteva (*aliqua tamen ex illis commemorare non indignum duximus*).

„Unele dintre aceste păcate sînt :

Pe domnii credincioși ai Munteniei și ai Moldovei sau că i-a ucis sau că i-a alun-



gat din domnie și în locul lor a pus astfel de oameni, cari i-au fost lui obligați (vajvodas nostros Transalpinum et Moldoviensem nobis et regno nostro fideles, alios occidi alios expelli fecit et eorum loco alios, quos sibi obligatos fieri debere putavit super-induxit.)

„De și l-am încărcat de binefaceri dăruindu-i afară de multe cetăți și demnitatea de conte al Bistriței și până am fost absent pentru a primi coroana Boemiei l-am pus căpitan suprem al țerii, epitrop al venitelor regale, totuș după reîntoarcerca noastră abia am putut scoate din mâinile lui cetatea Buda, iar venitele regale le-a reținut.“

„Aducând pe Turci în Sêrbia i-a lăsat să devasteze țara aceasta și prin Szilagyi a prins pe George, principele noaue credincios etc.

„După moartea sa și fiii lui i-a urmat esemplul în cele rele; Ladislau adevă a ucis în prezența noastră pre contele Ulric, unchiul nostru, netemându-se nici de Dzeu, nici de lume etc.

„Și de și constrinși am jurat că nu vom resbuna fărădelegea aceasta, totuș am făcut-o după-ce s'a adevărit, că fiii guvernatorului voiesc a mă perde pe mine și pe sfetnicii mei etc.

Astfel de lucruri au pus în pana tinerului rege dușmanii neîmpăcați ai lui Hunyadi. — Ladislau regele murí după aceea în Praga la 23 Novembre în etate de 18 ani“ — ȕice Hunfalvy.

Nimic nu dovedește mai mult mărimea lui Iancu decât chiar aceste uneltiri josnice ale magnaților, cari cât timp aveau lipsă de brațul lui neînvins, ca să-i apere pe ei, au înghițit și au tăcut, iar după moartea lui își răsbnă într'un mod atât de neomenesc.

Neputința magnaților moleșiți se 'nțelege că nu se potrivea cu virtuțile lui Iancu, în care aflăm așadicând idealisate însușirile bune ale națiunei noastre. El a fost viteaz în înțelesul cel mai nobil al cuvântului, om de fapte și nu de vorbe, credincios proverbului strămoșesc: „Et facere et pati fortia Romanorum est (Românul tace și face)“, modest, generos, totdeauna gata a

se jertfi pentru toți fie al seu fie strein. Aceste însușiri frumoase ale Românului l-au rădicat înaintea lumii streine așa încât și Mohamed auđind de moartea lui lăcristimând a ęis : „Lumea a perđut pe cel mai mare bărbat“. Însă în patria sa virtuțile și izbândile lui au produs ura cea mai neîmđăcată în inimile acelora, cari nu puteau pricepe în micimea lor de suflet, că un Român să poată ajunge la atâta glorie.

Nu este neînteressantă nici întrebarea, că oare ce limbi a vorbit Hunyadi ? Latinește n'a știut ; ne-o spune și Hunfalvy Fessler și Fraknoi. Fiind-că el n'a știut limba latină, limba oficială de atunci, a lăsat ca fiii săi, Ladislau și Matia, să învețe cu atât mai temeinic latinește. Matia îi servia lui Hunyadi de ajutoriu la edarea și cetirea documentelor latine. (Fessler o. c.)

Hunfalvy afirmă, că Hunyadi ar fi știut ungurește ; căci jurământul de guvernator l-a depus în limba maghiară. Se poate, dar de sigur că mai bine a știut românește, căci totdeuna îl aflăm luptând în fruntea Românilor ; cu acestia s'a înțeles mai ușor.

Cu prietenul seu de arme Ioan Capistrano de sigur a vorbit românește, căci pe Capistrano îl aflăm în 30. Octomvrie 1455 în Caransebes, despre care dice el „in loco nostro Sebes,“ în orașul nostru Sebes“, adecă în orasul, unde se află claustrul nostru (al franciscanilor, de cari se ținea și Capistrano) El trebuia să știe românește. Să pare, că anume a venit în acest clastru, pentru-că italian fiind învățase limba română ușor și astfel mai ușor putea lucra pentru convertirea Românilor, asemenea antecesorului seu franciscanul Antoniu de Spoleto (la anul 1345), care numai cu ajutoriul limbei române a ajuns a converti mai mulți Români în Transilvania, căci românii nu suferiau preoții maghiari (Vezi Hunfalvy: „Die Rumänen und ihre Antsprüche, Pag. 123. Hunfalvy observă aici, că limba română e dintre toate limbele romanice mai aproape înrudită cu limba italiană, deci Spoleto ușor putea învăța limba română). Că afară de limba română și cea maghiară va fi știut Hunyadi și limbile altor popoare, cu cari a venit în atingere, e sigur.

## 2. Rolul Românilor în luptele lui Iancu.

Am crezut, că e bine a reimprospeta memoria acestui bărbat dat acum iarăş prin cercetările istorice neamului, din care a eşit. Am crezut să scot de nou din negura trecutului pre cel mai valoros d'întră acei fii ai poporului român, cari au sângerat şi s'au jefit pentru ţara aceasta şi au apărut-o în decurs de veacuri în contra duşmanilor neîmpăcaţi ai creştinismului.

Nu putem spune până unde ar fi ajuns puterea Turcilor, dacă nu erau braţele şi peptul de fer al lui Iancu şi al Românilor peste tot, căci trebuie să spunem şi noi compatrioţilor noştri maghiari adevărul ; ei când se luptau fără noi, sau nu urmau sfaturile probate ale Românilor, în afacerile resboinice cu Turcii nu prea erau norocoşi, ba eu nu cred, că vreunul d'întră compatrioţii noştri maghiari ar putea dovedi, unde au câştigat în contra Turcilor vre-o bătălie fără noi, ei de ei. — Nu voiesc să aduc de exemplu luptele, în cari a învins Iancu

de Hunyad. Din adîns voiesc să arăt rolul Românilor în cele două lupte nefericite, adecă în lupta de la Varna și în cea de pe „câmpul Merlei“ (Cossovo, Rigó-Mező). Dacă maghiarii și polonii în frunte cu tinerul Vladislav Jagello ascultau de sfaturile lui Vlad Dracul, domnul Muntenie, și de sfaturile eroului și beliducelui lancu, lupta nu se întreprindea, sau odată întreprinsă s'ar fi terminat cu una d-intră cele mai strălucite învingeri.

Evenimentele, cari au premers acestei lupte sînt cunoscute. Să scie, că regele Vladislav și dieta a încheiat pace cu sultanul Murad pe 10 ani întră condițiunî foarte favorabile pentru Ungaria și pentru creștini preste tot ; însă regele și magnații țerii la insistarea legatului papal Căsarini și-au călcat jurămîntul și au pornit în contra Turcului.

Vlad Dracul, domnul Munteniei vedînd ostea cea slabă, puțin pregătită de resboi a maghiarilor și cunoscînd pe Bizantini, pe venețieni și pe genueji, precum și pre ceilalți creștini, cari te părăsiau cînd ti-i lumea mai dragă, a încercat să abată pe regele

de la propusul seu fatal, însă Căsarini promițând ajutoriul din partea venețienilor, genejilor și bizantinilor, a înduplecat pe rege, să nu asculte de sfaturile lui Vlad Dracul, care era îngrijit pentru viața regelui, mai ales după ce o vrăjitoare din Bulgaria îi profetise, că regele va cădea în luptă.

Vlad Dracul vedându-și încercările zădarnice termină cu un act semnificativ. Aducându-și aminte de binefacerile arătate lui prin Vladislav Jagello (tatăl regelui), dăruí regelui doi dintră oamenii lui cei mai credincioși spunând regelui, că nici odată să nu-i lase de lângă sine. Îi mai dăruí și doi cai dintră cei mai iuți la fugă, cari vor putea scăpa pe rege în cas de nenorocire și de urmărirea dușmanilor învingători. Lăsând apoi 10.000 de călăreți români sub conducerea fiului său, el se întoarse în Muntenia. Ce a urmat mai departe lăsăm, să enareze însuși Fessler.

„Inzwischen hatte er (regele) am Vorgebirge des Hämus das linke Ufer des Panyus erreicht; dort lagen acht und zwanzig unbemannte Galeeren. Diese Schiffe wurden auf Vladislaus Befehl verbrannt. Nun musste

das Vorgebirge bestiegen werden ; man vermuthete feindliche Nachstellungen im Hinterhalte ; sie wegzuschaffen zog Hunyadi mit den Walachen und 3 Tausend Ungern voraus ; (Fiindu-le teamă de pedeci ascunse puse din partea dușmanului, pentru delăturarea acestora porni Hunyadi cu Românii și cu 3 mii de unguri). Dann folgten die Wagen, den Zug schloss der König mit der Hauptmacht : so kamen sie ungefährdet den jenseitigen Abhang hinab in das fruchtbare, freundliche Thal . . . . . Varna, an enger Bucht, wo der Panysus mit der Daphne vereinigt sich in die See ergiesst, wird gegen Nordost von der Galatzer Burg beschützt, gegen Nordwest von ziemlichen Anhöhen umgeben, und im Thale durch den tiefen Dewiner Sumpf schwer zugänglich gemacht. Zwischen diesen und Galatz lagerte sich das Heer, weil dem Könige die Schmerzen eines Blutgeschwürs am Schenkel den weiteren Zug nicht gestattete. Unterdessen war Murad mit seinem Kriegsvolke von Adriannopel aus in sieben Tagen über den Hämus bei Nicopel angelangt, von dorthier



den Spuren des Ungrischen Heeres gefolgt und am Abende des Montags vor Martini (9. Nov.) hinter Hügeln in der Entfernung von Fünftausend Schritten den Ungern, gegenüber gelagert. In der Nacht verkündigte diesen der Schimmer unzähliger Wachfeuer des Feindes Nähe, und zugleich die Nothwendigkeit, die Feyer des folgenden Waffentages anzuordnen. Im Kriegsrathe meinte Cardinal Cäsarini, man müsste die Schlacht vermeiden, die Ankunft der im Hellespont jetzt unnützen Flotte vor Varna erwarten, und die Mannschaft derselben an sich ziehen. . . .

Doch andern Sinnes war Ioannes von Hunyad. „Rasche Entscheidung, sprach er übersieht oder besiegt die Gefahr etc. . . . .“

Dem grossen Kriegsmanne mochte Niemand widersprechen, nicht die Muthigen, nicht die Bangen, am wenigsten der beherzte König. Auf sein Geheiss ordnete Hunyadi in der Morgendämmerung die Schlacht; es war Dienstag, St. Martinis-Vorabend. (10 Nov.). Die engen Zugänge an dem Dewiner Sumf verammte er dicht mit Wagen und Karren, um des Heeres Rücken

zu decken; die dort aufgepflanzten Maschinen sollten den Feind entfernt halten, den anstürmenden zurückwerfen etc.“

In das Thal zwischen dem Sumpfe und der Stadt Varna, wo keine Gefahr drohte, stellte er den König mit den Banderien der hohen Reichsbeamten, und bat ihn inständigst, seinen Standpunkt nicht zu verlassen. . . .

Hunyadi an der Spitze der Walachen . . . . stellte sich in das Vordertreffen, war hernach aber allenthalben, wo Gefahr seine Gegenwart heischte. (Hunyadi în fruntea Românilor . . . se postă în rîndul cel dintăiu).

Günstigeres Zeichen sah Joannes von Hunyad in der Schlachtordnung, in welcher jetzt Murath von Nordwest herüber die Anhöhen herab zog . . . . in dieser Ordnung, auf diesem Platze würde Hunyady sie aufgerieben haben, hätten nicht Eifersucht und Neid seine Anordnungen überschritten.

Jetzt erschallen von der einen Seite die Schlachthörner, von der anderen die Kriegsposaunen; ein Haufen asiatischer Rei-

terei, fünfzehntausend Mann stürzen sich auf der Ungern Vordertreffen her; Hunyady *und seine Walachen* nehmen den Kampf auf, wüthen im Gefechte, strecken die vordersten Reihen der Moslemim zur Erde hin, die hintern ergreifen die Flucht, viele werden von *nachjagenden Walachen* erreicht und niedergemacht. Schon jetzt sinkt dem Sultan der Muth; der Verlust der Seinigen schmerzt ihn, er will den Kampf aufgeben und sich zurückziehen; da fallen die ihm zunächst stehenden Satrapen seinem Rosse in die Zügel, drohen ihm den Tod, wenn er sich weigert Stand zu halten etc. . . . . . (O trupă de 15.000 de călăreți asiatici se aruncă asupra rîndului prim. Hunyadi și Româniilei primește lupta; taie și omor, întind la pămînt șirurile cele denainte ale Turcilor; cei dinderept fug. Româniilei îi urmăresc, pe mulți îi ajung și îiucid. Sultanule deja acum descourajat; perderea oamenilor seil doare; vrea să se lase de luptă și

să se retragă, însă satrapii apucându-i calul de frâu îl amenință cu moartea și-l silesc să rămână.)

Românii urmăresc cavaleria bătută și ajungând la camilele încărcate jăfuesc și se retrag în taberă. Eu cred, că ei și-au făcut datoria.

Lupta se continuă cu succes. Hunyadi era aproape să învingă. Chiar și begul Karazi cade mort. — Căderea acestui beg și izbânda lui Iancu deșteaptă de nou învidia în șirul magnaților.

Die freudige Kunde von Karazi Beg's Falle reizte in den Umgebungen des Königs der Barone Neid und Eifersucht wider Hunyady auf; sie waren müde sein Thaten anzustaunen, und belogen sich selbst mit dem Vermögen den seinigen gleiche zu vollbringen. etc.

Ceea-ce a urmat e cunoscut. Regele sedus prin vorbirile magnaților pline de pismă și de ură în contra lui Hunyadi, nu ascultă de sfaturile și rugările lui Hunyadi, se aruncă asupra ienicerilor și moare de

mâna ieniceriului Theriz și armata e bătută ; însuși Hunyadi e silit să fugă.

Cam tot așa s'a întemplat și pe „câmpul Merlei“ (Kossovo polje), unde de asemenea prin neascultare de sfaturile lui Iancu s'a pierdut lupta. Să înțelege, că compatrioții noștri maghiari susțin, că lupta de pe „câmpul Merlei“ s'a pierdut din vina Românilor. Ei adecă afirmă, că Românii în frunte cu Dan, domnul Munteniei a trecut la Turci în decursul luptei și de aceea s'a terminat așa de rău bătălia. Astfel se propune cu predilecție istoria acestei bătălii în toate școalele maghiare. Vom vedea, care este adevărul. — Însă atâta deja acum trebuie să spunem, că în cât privește credința către patrie, poporul român mai puțin are lipsă de sfaturile oamenilor, cari în timpurile cele mai primejdioase nu numai că nu au ajutat, ci din contră încercau a zădărnici apărarea patriei din ură către unicul bărbat, de care pe timpul acela tremura. Osmanul, din ură către Iancu Românul, și cari și mai târziu au adus de repetite ori pe Turci în țară (Tökölyi etc. etc.).

Și în privința aceasta nu numai confracții nostri maghiari, ci și confracții sârbi și bunii vecini ai nostri, sașii au escelat. De câte ori nu au uitat confracții sârbi de binefacerile lui Iancu de Hunyad? De câte ori nu l'au părăsit? Istoria lui George Brancovici, contimporanul lui Iancu, ne arată destule exemple.

Iar vecinii nostri sași ce au făcut înainte de lupta dela Belgrad, care dacă nu ajuta Dzeu lui Iancu, ar fi ajuns a fi deastroasă pentru toată Europa? Iată cum s'au purtat sașii. Pesty Frigyes ne spune următoarele: „Pericolul din partea Turcului bătea tare la frontierele țerii și Ioan de Hunyad s'ea silea și încerca toate pentru a rădica puterea de rezistență a patriei. Așa el poruncește la 12. Iunie 1456, ca sașii din Ardeal, cu toată cavaleria lor și cu cea mai mare parte a pedestrimii să vină la Caransebeș în 24. Iunie, căci și el (Hunyadi) va fi acolo. Dar cine n'a venit? Sașii. Hunyadi le poruncește de nou să vină la Kevi (Cuvin) lângă Dunăre. Cine n'a venit? Sașii. Aceasta spre con-

statarea adevărului. Dar să revenim asupra luptei de pe „câmpul Merlei“, al cărei sfârșit desastros se atribue Românilor. Să vedem, care este adevărul? Să vedem cum descrie Fessler decursul acestei bătălii nefericite.

„Aflând despre pornirea lui (adecă a lui Murad), Hunyadi se întoarce de la Nissa în dreapta spre Pristina, către celebrul câmp „câmpul Merlei“, unde întru amintirea morții lui Murad I. era rădicat un monument de peatră . . . . .

Hunyadi considera ofensiva grabnică aproape ca și o victorie; Vineri în zori ordonă bătălia. Pe colină dispuse mașinele și bateriile grele îndreptate spre frontul dușmanilor; la aripa dreaptă puse pe Benedict de Loșonț, la cea stângă pe Dan voievodul cu armata românească, sub comanda supremă a lui Stefan Bánfy, legat papal și episcop titular de Brașov. Cavaleria cea grea o puse în centru sub comanda nepotului seu (de soră. Aut.) Ioan Székely; el însuși cu Francisc de Thállocz se puse în fruntea centrului. În ordinea aceasta porni armata

la răsăritul soarelui spre vale. Trei oare după lupta cu armele de foc, urmă lupta cu săbiile și cu lăncile în amândouă arpile....

La ambe laturile cavaleria europeană a osmanilor e respinsă prin harnicul Lonsonczy și Bánfy.

Murad renoiește lupta, mai de multe ori, aducând puteri noi; totdeuna înzădar. Lupta se continuă până noaptea, se măcelărește, nici un pas nu se cedează osmanilor; ei se retrag; victoria e pe partea Ungurilor. (Der Sieg und des Tages Ehre bleiben den Ungern). Hunyadi îi provoacă să se reculeagă..... Toată noaptea lucră mașinele de răsboiu. A doua zi se îneepe de nou lupta; dincoaci cu curaj îndoit, dincolo cu desperare; pretutindea cu puteri neegale. Murat, având puteri de trei ori mai mari decât guvernatorul (Hunyadi), aduce armată noauă în luptă. În contra acestora aveau să lupte Ungurii răniți și obosiți de lucrul de ieri....

„Hunyadi era aproape să hotărască viitorul Europei pentru mai mulți ani; or-



donează lui Ioan Székely să neliniștească cu centrul pre ieniceri și numai după ce ambele aripi ale dușmanilor vor fi slăbite și mai mult prin atacul carelor de răsboiu și după-ce curajul dușmanilor va scădea, să-i atace (pe ieniceri) cu toată puterea.... Székely nu ascultă de poruncile beliducelui pățit; se aruncă cu nerăbdare asupra ienicerilor, fuga prefăcută a acestora îi face cale; mânat de dorul de învingere urmărește pe ieniceri, își espune aripile, cu toată gloata lui e cuprins de cavaleria anatolică, ienicerii îl încungiură; el cade în luptă. Românii lui Dan îl *uēl întins*; nimic nu-i împedecă de a trece ca trădători la Murad. Prin aceasta și Ungurilor le scade curajul, dar Hunyadi iar îl rădică pentru câteva clipite; Francisc de Thallócz cade, acum ori-ce speranță e perdută, Ungurii fug cu grămada etc.

Să cercetăm mai de aproape aceste date. În ziua dintâiu a bătăliei României din Muntenia (afară de aceștia au mai fost României din districtele românești ale Severinului etc. în armata lui Hunyadi) în

frunte cu Dan sub comanda lui Bánfy formau aripa stângă a armatei lui Hunyadi și stăteau în fața cavaleriei europene și anatolice a lui Murad. Se luptă cu vitejie extraordinară, căci se spune, că Bánfy (sub care erau Românii) respinge cavaleria europeană a Osmanilor și victoria dădă e pe partea lui Hunyadi.

A doua zi lupta se continuă. Hunyadi era aproape să învingă. Atunci porunci lui Székely, care comanda centrul, ca să neli-  
niștească pe ieniceri (centrul Osmanilor), până ce aripile dușmanului vor fi slăbite de tot. Însă Székely nu ascultă, ci se aruncă asupra ienicerilor. Ienicerii, vedând orbia lui Székely, se prefac că fug și-i fac astfel cale. Székely îi persecută și ajunge a fi cuprins din toate părțile de cavalerie și de ieniceri. Székely cade. În momentul acesta — așa afirmă istoricii magiari — Românii vedând pe Székely mort, trec la Murad.

Românii nu l-au putut vedea altcum decât așa, că a doua zi ei înșiși formau centrul comandat de Székely, căci dacă Românii nu formau centrul, ci formau, ca

și în ziua premergătoare, aripa stângă sub comanda lui Bánfy, ei nu ar fi putut vedea pe Székely întins la pământ, căci a fost încungiurat cu toată gloata sa de dușmani.

Deci, dacă e adevărat raportul istoricului Fessler, adică că Românii l-au vădut întins, atunci Românii erau în ceata lui Székely cuprinsă de toate părțile.

O armată cuprinsă de toate părțile nu poate trece de voie la dușman, ea e prinsă, neputând rezista forței majore. Astfel s'a întâmplat cu Românii; căci ce a putut îndemna pe acești adevărați eroi să treacă la dușman vedând, că cade un om cum era Székely. Székely n'a fost vre-o celebritate ca Hunyadi.

Ei au fost prinși. Aceasta s'a întâmplat și soldaților celor mai viteji comandanți de comandanți a la Székely. Mai vartos s'a putut întâmpla aceasta bietilor Români, cari prin o luptă de aproape două zile au fost decimați, și astfel decimați a doua zi au fost puși în centru, în fața celor mai viteji soldați ai Turcilor, în fața Ienicerilor.

Căderea lui Székely cu atât mai puțin putea face pe Români să treacă la Turci de voie, căci era în fruntea lor și Dan, care prin Hunyadi a fost pus și susținut în domnie și care era și înrudit cu Hunyadi. Dar și purtarea eroică a Românilor în lupta aceasta desminte ori-ce calumnie. În ziua primă a luptei, ei sub Bánfy și Dan resping cavaleria otomană și învingerea a fost pe partea creștinilor. A doua zi Hunyadi îi pune în centru, în locul cel mai expus. Ei se luptă vitejește. Dacă voiau să treacă la Turci o puteau face în ziua dintâiu, nu după ce au fost decimați. Apoi ce grație puteau aștepta dela un bărbat ca Murad, despre care toți istoricii contimporani spun, că era bărbat nobil, care ura trădarea mai mult decât ori-ce? Și Românii cunoșteau foarte bine pe Murad. Dacă Românii treceau la Turci ca fugari, de sigur nu-i primia Murad așa cum i-a primit. El i-a primit cum eroul nobil primește pe eroii, cari au luptat luptă bună și dreaptă.

Să mai desminte calumnia trădării și prin împrajurarea, că Daneștii și mai târziu

au rămas favoriții Huniadeștilor. Matia fiul lui Iancu, voiește mai de multe ori să pună în scaunul domniei pe tatăl primatelui Nicolaus Olahus, care era din familia Dăneștilor. Matia nu o făcea, dacă știa de trădarea lui Dan.

În fine să fie tocmai așa, precum o spun istoricii magiari. Să ținem, că Românii au trecut la Turci. De ce se învinovățesc Românii eretici, în timp de pace persecutați și terorizați prin „*Haereticae pravitatis generalis Inquisitor*“, dacă sërmanii după o luptă desperată de aproape 2 țile, părăsesc pe nesce oameni, cari zădărnicesc planurile geniale ale unicului bărbat, care cu trup și suflet voiește să scape patria de acele jăfuiți înfiorătoare, de cari Românii au suferit deja de repețite ori și la cari se puteau aștepta și acum. De ce se acuză acești eretici, amăriți în timp de pace ca și în timp de resboiu pentru un fapt, care se explică prin împrejurări de forță majoră. Românii eretici dacă ar fi făcut-o, nici pe departe nu au făcut, ce au făcut Venețienii și Genuejii „creștini“, favoriții Papei înainte de lupta dela Varna.

Vladislav, regele Ungariei și Poloniei, veðurăm, că la îndemnul legatului papal Căsarini își călcăse jurământul și pornise în contra lui Murad, mai ales bazându-se pe sprijinul Bizantinilor, al lui Castriot și al flo-tei Venetienilor și Genuejilor. Venetienii și Genuejii au și venit cu flotila lor până la Gallipolis. Dar aici ce se întemplă? Ni-o spune maghiarul Teleki: „Murad ajunge la țermurii Anatoliei. La Gallipolis mai că nu se prăpădește de mânie vedënd 128 de năi, cari îi țineau calea. Însă banul, ispititoriul cel mare al slăbiciunii omenești, și de astă-dată făcu minuni nu numai la căpitanii genueji, ci și la cei venetieni. Murad plătind de cap câte un galbën, căpitanii sub pretext, că li s'a gătat proviantul și că din cauza vânturilor năile lor ar fi expuse pericolului, își părăsesc poziția, ba și împru-mută în ascuns lui Murad năile lor, cu cari Murad trece 40.000 de soldați la celalalt țerm.“ (Veđi: Hunfalvy Az oláhok törté-nete, tom. II.)

Însă să nu desvinovățim pe Români. Să dicem, că au comis un fapt neiertat.

Oare trecerea Românilor poate scuza fuga Maghiarilor ? Câți Români au trecut ? Fessler ne spune, că la început erau 8000 de Români, iar prelații și baronii au dus în luptă 24.000 de feciori. (Dan führte Achttausend Mann leichte Reiterei herzu ; Ungarn Prälaten und Barone stellten vier und zwanzig tausend Mann). Dacă la început au fost 8000 de Români și aceștia au stat aproape două zile în luptă eroică, câți vor fi fost în momentul, când au trecut la Turci ? Mai mulți decât jumătate din 8000 nu au rămas. Și dintră aceștia mulți au fost răniți. Dacă și ceilalți soldați, cari formau banderile prelaților și baronilor vor fi luptat cu aceeaș bravură, din 24 de mii în momentul, când s'a întâmplat trecerea Românilor, au mai rămas cel puțin 12.000. De ce au fugit 12.000 de soldați vedând că trec la Turci 4000 de Români ? (Haufenweise wenden sich die Ungarn zur Flucht. Fessler : O. c. Tom. II. 1816.)

Aceasta ne dovedește chiar ceea-ce am afirmat, că fără de Români, Maghiarii în luptele cu Turcii nu au prea fost norocoși ; ne dovedește, că Românii (cei dincoaci și

cei de dincolo de Carpați) formau floarea armatei lui Hunyadi; numai Românii se puteau măsura cu Ienicerii, ca și Curcanii cu Turcii lui „Gazi Osman“ pașa la Plevna în ultimul războiu turcesc.

E adevărat, că Românul merge trist la bătaie. Să desparte greu de soție, de copii și de părinți. Așa erau și străbunii nostri Romani. Românul merge trist, el nu cântă, nu e vesel, gândește la moarte și se împrietește cu ea mai ales, că în ocupațiunea lui zilnică se dedă a privi în fața morții. În luptă e perseverant și supoartă foame, sete, frig și toate greutățile fără a se plânge. Greutățile îl oțolesc, și ceea-ce se pare paradocs, când e mai mare primejdia, îl părăsește tristeța și din soartea sa face obiect de petrecere.

Alecsandri, Românul adevărat, a eternizat aceasta particularitate a neamului nostru în: „Hora de la Plevna“. Perseveranța și curajul deșteptat și oțelit în momentul de primejdie îi asigură victoria. E ușor a cânta, când pleci sătul de a casă. Cântă, când ești flămând și când cântecul



ți-l acompaniază șuerul puțin melodios al gloanțelor, iar șrapnelele îți bat tactul. — Românii au dovedit, că ei o pot face.

\*

Cred, că prin scrierea de față mi-am ajuns scopul, ce mi-l-am propus, adecă a dovedi în mod critic, pe basa celor mai noi cercetări istorice, că cel mai mare erou, cel mai genial beliduce al Ungariei a fost român, că numele lui original a fost Iancu al lui Voic (filius condam Voyk de Hunyad), că în graiul poporului a fost numit Iancu Sibinianul, adecă Ardeleanul; iar în actele oficiale latine: Johannes de Hunyad, ungurește Hunyady János.

Din adins m'am folosit de cea mai nouă scriere a repausatului Hunfalvy, că de și el a scris multe neadevăruri despre noi, în cestiunea originii lui Iancu de Hunyad mi s'a părut, că e relativ cel mai puțin preocupat. Prin scrierea aceasta cred a fi dovedit totodată în mod indirect, că toate plăsmuirile fantastice (povestea cu corbul și cu inelul), cari aduc în legătură originea lui cu aventurile de amor ale lui Sigismund

n'au nici o valoare istorică și nu s'au putut produce altcum decât prin împrejurarea, că Matia, fiul eroului, a avut un fecior natural cu numele Ioan, mai târziu devenit celebru sub numele de Ioan Corvin, care în fapt a fost fructul unei relațiuni de amor, ce întreținuse Matia cu o damă nobilă de origine din Silezia, cu care a făcut cunoștință în decursul unei expedițiuni militare în Breslau. (Vezi Fraknói Vilmos, Hunyady Mátyás király 1890. pag. 340 și 341.)

Numele de Corvin, care adeseori se dă familiei Huniadeștilor, după Fraknói, mai întâiu l-a purtat acest fiu natural al lui Matia. Acest fiu a avut instructor pre italianul Tadeu Ugoletti și Fraknói crede, că acest Ugoletti a dat fiului lui Matia conumele clasic de „Corvinus“, căci scriitorilor umaniști le plăcea a deduce originea familiei Huniadeștilor după stema lor, în care era un corb, dela familia română Corvinus. (Fraknói o. c. pag. 342.)

În fine cred, că mi-am ajuns și acel scop, să arăt în treacăt și meritele, ce le are poporul Român pentru patria aceasta, unde el aji a ajuns a fi considerat străin.

Nici pe departe nu cred, că în scrierea mea aş fi spus tot, ceea-ce aş fi putut spune despre eroul Iancu şi despre faptele glorioase ale Românilor lui. Asupra acestora voi mai avea ocasiune a reveni de repetite ori.

*Sfârşit*



# CUPRINS

---

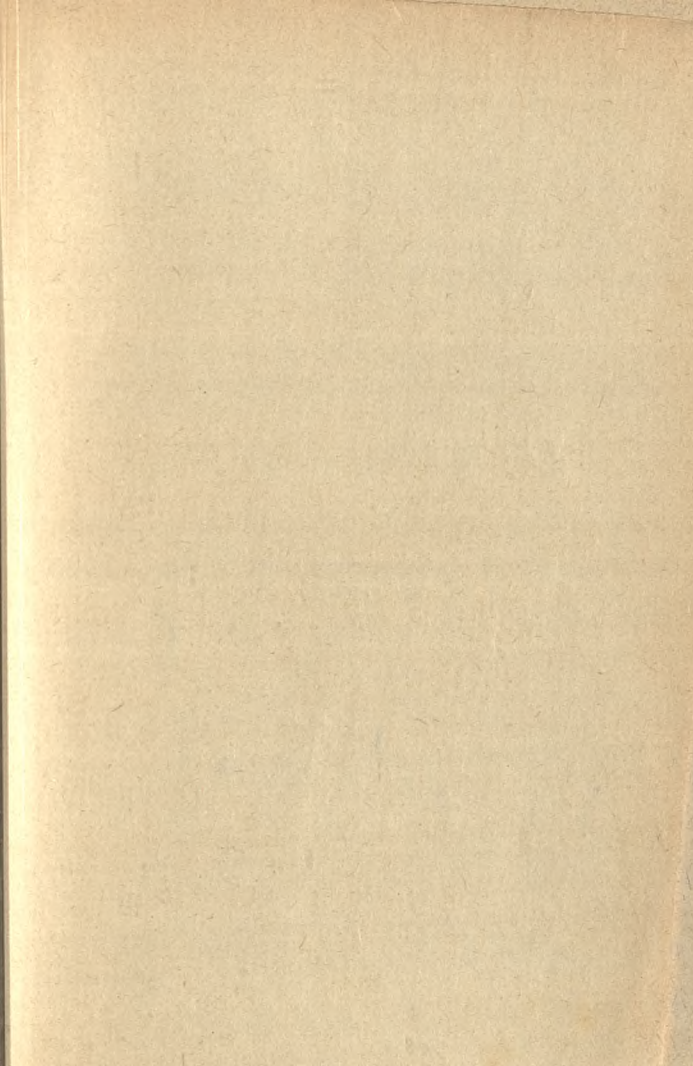
	Pag.
1. Originea, numele și legea lui Iancu de Hunyad . . . . .	5—46
2. Rolul Românilor în luptele lui Iancu . . . . .	47—69

---

Portretul lui Iancu de Hunyad (1381—1456) la pag. 17.

Lupta de la Varna (1444) — la pag. 32.

---



## „Biblioteca Noastră“

sub direcția lui E. Hodoș

Dorința d'a cetii cărți plăcute, folositoare și ieftine se arată în măsură tot mai mare la publicul nostru român. Am ținut seamă de această dorință, și luând înțelegere cu câțiva prieteni literari, am întemeiat publicațiunea „Biblioteca Noastră“.

Scrierile autorilor români, literatura populară și operele autorilor străini în traducere bine îngrijită, vor găsi loc în această „Bibliotecă“. Pe fiecare lună apare cel puțin un Număr, cu prețul cel mai moderat posibil.

Abonamentele la „Biblioteca Noastră“ se fac pentru o serie de 5 și de 10 Numere.

*Seria de 5 costă 70 cr. sau 1 Leu 75 de bani.*

*Seria de 10 costă 1.40 fl. sau 3.50 Lei.*

Domnii abonenți primesc Numerele **franco** imediat după ce apar.

Abonamentele, și tot ce aparține „Bibliotecii Noastre“, se adresează la **Caransebeș** către directorul publicațiunii.

E. HODOȘ.

Au apărut :

Nr. 1. *Realități și Visări*, novelete și schițe de S. S. Secula.

Nr. 2. *Iancu de Hunyad*, de I. Bălan.

Volumul viitor va fi :

**Versuri și Proză** de G. Coșbuc.

Nu putem face bucurie mai mare abonenților noștri, decât anunțând, că distinsul poet Coșbuc a pus la dispoziția „Bibliotecii Noastre“: **Versuri și Proză**. Volumul e sub presă și apare în Iunie.